

PŘECHODOVÉ OBDOBÍ ANO ČI NE

„V soudobých válkách má obrovský význam správné řízení vojsk, jež zahrnuje široký okruh vojenskopolitických, morálních, materiálních a psychologických faktorů a patří k hlavním součástem vojenské vědy a vojenského umění“, dovozuje maršál G. K. Žukov (Vzpomínky a úvahy, Svoboda, 1. vydání 1971, str. 618) a konstatuje, že tomuto velmi závažnému problému nevěnovala sovětská vojenská věda v předválečných letech dostatečnou pozornost, což se ve válce ukázalo jistou nevýhodou.

Povýšíme-li citované teze na vyšší stupeň, na „správné řízení státu za válečných podmínek“, můžeme s použitím závislosti dané přímou úměrou tvrdit, že ještě větší význam má správné řešení tohoto problému a tudíž i jeho studium a zkoumání.

Účelná periodizace je jedním z předpokladů objektivního a skutečně vědeckého řešení podstaty jakéhokoli problému. Proto mnohé teoretické úvahy se nezabývají do přílišné hloubky vlastní obsahovou stránkou otázky a úpěnlivě se snaží dosáhnout nejúčelnějšího členění dané problematiky.

Budiž mi tedy dovoleno zamyslet se krátce i nad otázkou periodizace míru a války. Vojenské teorie publikované v předpisech, studiích a memoárové literatuře se věnují zpravidla jedné nebo druhé etapě tohoto dvoudílného zápolení lidské společnosti. Podrobnější popis z jednoho stavu do druhého, který by zobecňoval zkušenosti zejména z hlediska řízení státního organismu, zpravidla nenajdeme.

Principiální otázku mohou stručně formulovat takto: postačí z hlediska řízení příprav státu k obraně rozeznávat jen dva stavy, to je mír a válku, nebo

existuje mezi nimi jisté časově omezené období, v němž se mírové vztahy, úkoly a povinnosti transformují do válečných — tedy jakési přechodové období?

Správná odpověď na tuto otázku má praktický význam např. v tom, jakým způsobem členíme plány, v nichž se řeší příprava státu nebo i jednotlivé organizace k obraně a jejich činnost za branné pohotovosti. Je zřejmé, že každý orgán či organizace bude za války mít jiný charakter struktury, náplně činnosti a jejího všestranného zabezpečení, než v míru. I když v některých případech bude obsahová náplň práce shodná, musí se nutně přizpůsobit vnějším podmínkám, které se budou podstatně lišit od mírových. V míru připravovaný plán pro činnost za války musí tedy respektovat jak mírový stav jako výchozí situaci, tak předpokládaný stav za branné pohotovosti.

Buď tedy „přechodové období“ neuznáváme a potom má náš plán dvě kapitoly: přípravy, které probíhají v míru a opatření, které hodláme uskutečnit za války; nebo s „přechodovým obdobím“ souhlasíme, a potom mezi uvedené kapitoly vložíme další část plánu: opatření zabezpečující přechod z mírového stavu na válečný.

Podmínky soudobého vedení bojové činnosti nepřipouštějí dlouhá „přípravná období“ a nutí nás proto rozeznávat z uvedeného hlediska jen dva stavy: mír (i když jej někdy zveme příměřím nebo jindy studenou válkou) a válku. Mezi těmito stavy nemůže být nic jiného než akt, jehož následkem je válečný stav, ať už je tento akt projevem slovem nebo prvním výstřelem. Jestliže padne onen první výstřel, je válka se všemi následky z toho plynoucími, i když třeba nemáme pro ni do důsledku zorganizováno vše, co jsme předpokládali v plánech.

Proto se každý snaží, aby maximum úkolů nutných k přípravě státu pro přechod na válečný stav, bylo splněno před vypuknutím války. Toto zabezpečují např. i právní aspekty přechodu branného systému z mírových do válečných podmínek, jak o nich ve Vojenské mysli čís. 5/72 psal pplk. dr. Z. Šín.

Na druhé straně je však zřejmé, že žádné významnější sebe dokonaleji zpláňované a nacvičené opatření, které zajišťuje přechod z mírového života státu na válečný, i když probíhá ukázněně, co nejrychleji a nejúčelněji, nemůže být uskutečněno okamžitě. Objektivně tedy existuje jistý časový úsek, který můžeme jednoznačně charakterizovat jako přeměnu mírového systému na válečný. Přitom tento úsek musí být realizován bez ohledu na to, zda k plnění určených úkolů dochází ještě v míru nebo zda jsou dokončovány (v krajně nepříznivém případě dokonce i zahajovány) až ve válce.

Sled úkolů, které podmiňují přechod z jednoho stavu do druhého, je bezpodmínečně nutné dodržet. Je zřejmé, že okamžikem vyhlášení branné pohotovosti nebo zahájení války (pokud se tyto dva mezníky časově nekryjí) se může tempo jejich plnění buď urychlit nebo se může pozměnit jejich pořadí. Dokonce může v negativním smyslu nastat i situace, kdy další plnění je bezpředmětné: když daný prvek byl např. již prvním úderem zničen.

Je také zřejmé, že z hlediska časového trvání je uvažovaný přechod naprosto odlišný u různých prvků branného systému. U vojenských jednotek prvního sledu bude tento časový úsek měřen na minuty. U některých výrobních podniků však může představovat několikaměsíční namáhavou a nepřetržitou práci.

Uvažovaný časový úsek, jehož náplní je přechod z mírového stavu na válečný, je tedy evidentně odlišný co do trvání u různých prvků státního orga-

nismu. Navíc je pravděpodobné, že okamžik jeho zahájení nebude v celém státě shodný. I když lze předpokládat signály, platné pro většinu prvků, přece jen právě v zájmu urychlení některých prací, budou pokyny k jejich zahájení dávány na základě vývoje situace ještě před všeobecnými signály. Půjde tedy zřejmě o postupný přechod na válečné podmínky.

Z toho vyplývá, že každý prvek by měl mít připraven harmonogram opatření k přechodu na válečný stav a kromě toho centrální řídicí orgán by měl mít vypracován promyšlený plán postupného zahajování těchto harmonogramů. Výjimku by tvořilo nenadálé napadení, které by současně bylo signálem pro všechny prvky společným.

Tento časový úsek bude ukončen pravděpodobně tehdy, kdy daný prvek nebo celý podsystém v podstatě splní většinu podmínek nutných k tomu, aby mohl plnit stanovené válečné úkoly. Zatím co zahájení tohoto časového úseku bude většinou zcela jednoznačné, lze očekávat, že ukončení nebudeme moci označit přesnou časovou lhůtou. Pravděpodobně půjde o plynulý přechod k plnění válečných úkolů za podmínek daných brannou pohotovostí státu. Velmi zjednodušeně bychom ukončení mohli charakterizovat tím, že přestaneme pracovat s plánem, který bude obsahovat opatření nutná k přechodu z mírového do válečného stavu.

Vrátíme-li se po tomto stručném rozboru k původně položené otázce, můžeme konstatovat, že z hlediska činnosti jednotlivých prvků branného systému existuje jisté časově omezené období, jehož obsahem je přechod z mírového stavu na válečný. Z hlediska státu jako celku však není dost dobře možné časové období určit pro rozlišnost jeho obsahu a doby trvání v jednotlivých podsystémech branného systému a jejich prvcích.

Nebylo by proto vhodné zavádět kategorii „přechodové období“ a bude účelné znát buď mírový stav nebo brannou pohotovost státu.

V plánovací metodice u opatření směřujících k zajištění obrany státu by však součástí kapitoly o přípravách k obraně v době míru měl být i oddíl, v němž by byl řešen přechod z mírového stavu na válečný. Jde o řadu kádrových, materiálních, technických, organizačních, dislokačních a jiných problémů, vyplývajících z charakteru a podmínek příslušné organizace a z úkolů, které má plnit za branné pohotovosti.

Pokud jde o časové hledisko, měli bychom vytypovat úkoly, které bude účelné splnit prvořadě a pokud možno ještě před vyhlášením branné pohotovosti státu nebo v těsné následnosti po tomto aktu. Postup plnění ostatních opatření bude zřejmě záviset na charakteru organizace, již plán bude sloužit.

Z toho vyplývá, že tato kapitola plánu bude svým dosahem působit i do doby branné pohotovosti a bude tak zasahovat i do plnění válečného plánu. Bude proto záviset jak na dovednosti plánovače, tak na umění realizátora plánu, aby dovedl skloubit všechny předpokládané (a s největší pravděpodobností i řadu nepředpokládaných) činnosti.

I když se nedoporučuje zavádět kategorii „přechodové období“, je zřejmé, že s důsledky takového objektivně nutného časového úseku musíme počítat. Jde hlavně o včasnou přípravu k tomu, aby byl co nejefektivněji překonán nejožehavější zlom v životě společnosti, která z mírového budovatele se má co nejdříve přeměnit v odhodlaného obránce vlasti.